

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Гэгэтуйская средняя общеобразовательная школа»

ПРИНЯТО

на педсовете

Протокол № 1

«29» августа 2022 г.

СОГЛАСОВАНО

зам. директора по УВР

 /Хадагаева Р.Г./

«29» августа 2022 г.

Рабочая программа учебного предмета

« родной язык»

(базовый уровень) 9 класс

2022 – 2023 учебный год

Учитель: Цыбикова Туяна Бадма-

МБОУ «Гэгэтуйская С

(1-ая квалификационная п

ТАЙЛБАР И БЭШЭГ

Россин эрдэм һуралсалда шэнэ шэглэлнүүдэй нэбтэрэн орожо, бэелүүлэгдэжэ байгаа мүнөө сагта буряад хэлэ бэшэг шудалгалгада гүнзэгы анхарал хандуулагдана.

Энэ ажалай программа хадаа Россиин Федерациин ба Буряад ороной һуралсалай Министерствын тогтоолнууд, Гэгээтэйн дунда һургуулийн һуралсалай түсэб ба ажалай программа зохохо положени дээрэ үндэһэлжэ зохогдоһон һуралсалай программа болоно.

Буряад хэлэнэй багшанарай, хумүүжүүлэгшэдэй урда табигдаха шухала зорилгонууд:

- ургажа ябаа залуу үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ һууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхеэр үгэхэ;

- һурагшадые Буряад республикын гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;

- ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлээ хэрэглүүлжэ һургаха;

- арадайнгаа түүхэ, аман зохоолойнь баялиг, ёһо заншал, соёл болбосорол – эдэ бүгэдэндэ түшэглэн, тэдэниие һургажа, хугжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэһэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүрилдүүлхэ.

Зорилгонууд

1. *Һурагшадые литературна хэлэндэ һургалга.* Абьянуудые зүбөөр үгүүлхэ, үгэнүүдэй лексическэ удхые зүб ойлгохо, удхын сохилто зүбөөр хэрэгдэхэ дадалтай болгохо. Мэдүүлэл соо хэрэглэгдэһэн үгэнүүд һуури байраяа зүбөөр олоһон, удхынгаа талаар бэе бэетэе зүбөөр холболдонхой байха ёһотой. Нютаг хэлэнэй онсо илгаануудта анхаралаа хандуулха: алибаа нютагта тус үгые гү, али абяе иигээд үгүүлдэг, харин литературна хэлэндэ иимээр үгүүлдэг гэжэ зэргэсүүлэн ойлгуулха шухала.

2. *Һурагшадай үгын нөөсые арьбажуулга ба мэдүүлэл зохоолгые хугжөөлгэ.* Уран зохоол, сонин, сэтгүүлнүүдые уншадаг һурагшын хэлэн тодо сэбэр, үгэ баянтай, мэдүүлэлнүүдые зүбөөр найруулха дадалтай байдаг. Хүшэр удхатай үгэнүүдые ойлгуулжа хэрэглүүлхэ шухала, словарна хүдэлмэри хэшээл бүхэндэ эмхидхэгдэжэ байха ёһотой. Хэрбээ һурагшада ойлгогдосогүй үгын байбалнь, «Буряад хэлэнэй сахим һураха ном» соо «Толи» гэһэн бүлэг нээбэл, багшанарай ба һурагшадай хэрэглэхэ 14 зүйлэй толинуудые ашаглан, хэрэгтэй үгэнүүдэй зүб бэшэлгэ, оршуулга, тайлбаринь олдохо аргатай.

3. *Холбоо хэлэлгэдэ һургалга.* Буряад хэлэ заалгын гол зорилгонуудай нэгэн – хүнүүдэй хоорондоо харилсаха арга боломжо гүнзэгырүүлгэ, һанал бодолоо зүбөөр, үгэ баянтайгаар дамжуулха шадабари хугжөөлгэ. Энэ шадабари болон дадал буряад хэлэнэй, уран зохоолой ба дунда һургуулида үзэгдэжэ байгаа бүхы предметүүдээр хэшээлнүүдтэ хэлэлгэ хугжөөхэ элдэб даабаринуудые һурагшадаар дүүргүүлхэдэ бэхижүүлэгдэдэг. Зохоолго болон найруулга бэшэхын тула һурагшад хүдэлмэрингөө сэдэб зүбөөр шэлэн олохо, гол удхыень тодоор ойлгохо, юрын гү, али орёо түсэб зохоожо шадаха дүршэлтэй болохо ёһотой. Үгэнүүдэй удхые, тэдэнэй холбоо, хэлэлгын уран аргуудые зүбөөр хэрэглэхэ.

Программын бүридэл / 9 –дэхи класс/	
Дабталга	
Хэлэн тухай шухала мэдээн	
Орѳо мэдүүлэл	
Ниилэлдэһэн орѳо мэдүүлэл	
Дахалдаһан орѳо мэдүүлэл	
Холболто үгэгүй орѳо мэдүүлэл	
Сэхэ хэлэлгэтэй орѳо мэдүүлэл	
Холилдоһон орѳо мэдүүлэл	
Текст ба тэрэнэй байгуулга	
Найруулал	
Дабталга	
Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	

Календарно-тематическа түсэб

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	Темэ үзэхэ болзор	Ажаглалта
1	Оролто хэшээл. Буряад хэлэн тухай.	1		
8-дахи класста үзэһэнөө дабталга - 11				
2	Холбуулал.	1		
3	Мэдүүлэл.	1		
4	Мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд.	1		
5	Нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэлнүүд	1		
6	Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд.	1		
7	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд.	1		
8	Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд.	1		
9	Причастна ба деепричастна дахуулалнууд	1		
10-11	Шалгалтын хүдэлмэри	2		
12	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1		
Орѳо мэдүүлэл - 4				
13	Орѳо мэдүүлэл тухай ойлгосо. Тэрэнэй байгуулга	1		
14	Холболто болон холболто үгэ орѳо мэдүүлэл соо	1		
15-16	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.	2		
Ниилэлдэһэн орѳо мэдүүлэл - 11				

17	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүд	1		
18	Зүрилдэһэн болон холбоһон харилсаатай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүд.	1		
19	Илгaһан болон залгaһан харилсаатай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүд.	1		
20	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1		
21-22	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүдэй шүүлбэри	2		
23	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүдэй илгаа. Бэхижүүлгын хэшээл	1		
24-25	Шалгалтын хүдэлмэри	2		
26-27	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.	2		
Дахалдаһан орёо мэдүүлэл-20				
28	Дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүдэй шэнжэнь	1		
29	Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй шухала ба нүхэсэл мэдүүлэлнүүд.	1		
30	Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй холболтонууд ба холболто үгэнүүд	1		
31-32	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	2		
33	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1		
34-35	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	2		
36	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1		
37-39	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл.	3		
40	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын	1		

	тэмдэгүүд			
41-42	Шалгалтын худалмэри	2		
43	Нүхэсэл мэдүүлэлэй байгуулгаараа ба удхаараа илгарал.	1		
44-45	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүд	2		
46-47	Хэлэ хугжөөлгэ.	2		
Холболтогүй орёо мэдүүлэл-6				
48-50	Холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй илгаа	2		
51-52	Холболтогүй орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	2		
53-54	Шалгалтын худалмэри. Онсодхон бэхижүүлгын худалмэри	2		
Сэхэ ба өөршэлэн хэлэлгэ-8				
.55	Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлэй шэнжэ болон байгуулга	1		
56	Авторай үгэ ба сэхэ хэлэлгэ.	1		
57-58	Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд.	2		
59	Сэхэ хэлэлгэ ба өөршэлэн хэлэлгэ. Зэргэсүүлгэ.	1		
60-61	Шалгалтын худалмэри	2		
62	Хэлэ хугжөөлгэ.	1		
Холилдоһон орёо мэдүүлэл-6				
63	Холилдоһон орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо.	1		
64	Холилдоһон орёо мэдүүлэлэй байгуулга.	1		
65-66	Холилдоһон орёо мэдүүлэлнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд.	2		
67-68	Х/Х: «Талын дуран»	2		
Хэлэлгэ - 2				
69	Хэлэлгэ тухай ойлгосо.	1		
70	Хөөрэхэн хэлэлгэ	1		

Үгүүлэл. Текст. - 24

71	Текст ба тэрэнэй байгуулга	1		
72	Сэдэб.	1		
73	Текстын шэнжэнүүд. Абзац.	1		
74-75	Текст хуряамжалга.	2		
76	Хэлэ хүгжөөлгэ	1		
77	Үгүүлэл соохи мэдүүлэлэй холбоон	1		
78	Үгүүлэлэй янзанууд. Домоглоһон үгүүлэл	1		
79	Зураглаһан үгүүлэл	1		
80	Бодомжолһон үгүүлэл	1		
81	Үгүүлэлэй стильнүүд. Яряанай стиль.	1		
82-85	Номой стилиин янзанууд: албан хэрэгэй, эрдэм һуралсалай, ниитэ толилолгын, уран хайханай.	4		
86-87	Текстын янзанууд. Түсэб. Конспект.	2		
88-89	Реферат. Тезис.	2		
90-91	Аннотаци. Рецензи	2		
92	«Текст» гэжэ темэ бэхижүүлгын хэшээл	1		
93-94	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	2		
5-9 классуудта үзэһэнөө дабталга - 8				
95	Фонетикэ.	1		
96	Лексикэ	1		
97	Үгын бүридэл	1		
98	Хэлэлгын хубинууд	1		
99	Холбуулалнуудай шүүлбэри	1		
100	Дахуулал	1		
101	Мэдүүлэлнүүдэй синтаксическа шүүлбэри	1		
102	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1		
103	Шалгалтын хүдэлмэри	1		
104	Жэл соо үзэһэнөө дабталга	1		
105	Жэл соо үзэһэнөө дабталга	1		

Хэрэглэхэ литература

Методическа дуралхалнууд В.Д.Патаева, О-Х.Н.Нанзанова ГБУ РЦ «Бэлиг», 2018
«Буряад нургуулин программанууд» Буряад хэлэн 5-11 класс Д.Д. Санжина, Г.Д.
Будаева, Б.Б. Будаин Улан-Үдэ «Бэлиг» 2008 он.

Шарланова Н.Ц., Раднаева Е.Д. «Буряад хэлээр тестнүүд» Улан-Үдэ 2008 он.

А.Б. Санжаева, Ж.Д. Намтаров «Буряад хэлэнэй грамматикаар даабаринууд болон
тайлбаринууд» Улан-Үдэ «БГУ-гай хэблэл» 2006 он.

Бабу-Доржи Батоев «Буряад хэлэн» 5-9 класс Улан-Үдэ «Бэлиг» хэблэл 2005 он.

С.Ж. Мархаева «Буряад хэлэн тестнүүд» 5-7 класс Улан-Үдэ «Бэлиг» 2008 он.

Д.Б. Базарова «Буряад хэлээр тестнүүд» Улан-Үдэ «Бэлиг» 2009 он.

Дампилова Х.Д., Мархаева С.Ж. «Диктантнуудай суглуулбари» 5-9 класс Улан-Үдэ
«Бэлиг» хэблэл 2002 он.

Даши-Нима Доржиев «Мүнөөнэй буряад хэлэн» Улан-Үдэ «Бэлиг» хэблэл 2005 он.

Л.Д. Шагдаров «Буряад хэлэнэй бэшэгэй дүрим» Улаан-Үдэ «Бэлиг» хэблэл 2009 он.

У-Ж.Ш. Дондуков, Б.Б. Лхасаранова «Учебник бурятского языка» Улан-Үдэ
Издательство «Бэлиг» 2006 он.

«Буряад хэлэн» электронный учебник бурятского языка.

«Буряад хэлэ, литература заалгын зарим асуудалнууд болон ерээдүйн хараа
бодолнууд» Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2008 он.